

DỊCH VỤ NGỌC HÓA TRO CỐT VÀ TRIỂN VỌNG ĐÓNG GÓP VÀO CÁC MỤC TIÊU PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA VIỆT NAM

ĐINH NGỌC DƯƠNG

Phó Viện trưởng phụ trách Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế
Deputy Director in Charge, Institute for International Economics and Law (IIEL)

* Email: dinh.duong.dth@gmail.com

Ngày nhận bài: 1/7/2026

Ngày sửa bài: 14/7/2026

Ngày duyệt đăng bài: 28/7/2026

Tóm tắt:

Bài viết nghiên cứu về dịch vụ ngọc hóa tro cốt và triển vọng đóng góp vào các mục tiêu phát triển bền vững kinh tế - xã hội của Việt Nam. Sử dụng cách tiếp cận nghiên cứu liên ngành, từ nhân khẩu học, quản lý các dịch vụ đặc thù đến xã hội học, kinh tế học và phát triển bền vững, việc nghiên cứu dịch vụ ngọc hóa tro cốt và triển vọng đóng góp vào các mục tiêu phát triển bền vững kinh tế - xã hội của Việt Nam theo cách tiếp cận liên ngành là kết quả của quá trình phát triển của công nghệ, các ưu tiên về môi trường và bền vững, đồng thời phản ánh sự tiến triển của kinh tế - xã hội Việt Nam phù hợp với xu hướng hiện đại hóa, đô thị hóa nhưng vẫn giữ gìn bản sắc văn hóa hiếu nghĩa của dân tộc. Phương thức mới này cũng góp phần vào mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc tại Việt Nam, đặc biệt tại mục tiêu số 6 (nước sạch và vệ sinh) và mục tiêu số 11 (thành phố và cộng đồng bền vững).

Từ khóa: dịch vụ ngọc hóa tro cốt, phát triển bền vững, tiếp cận liên ngành

Ash-to-gemstone memorial services and their prospects for contributing to Vietnam's socio-economic sustainable development goals

Abstract:

Vietnam is undergoing major demographic, residential, urbanization, modernization, and international integration changes that are reshaping preferences for burial and memorial practices. This study examines ash-to-gemstone memorial services, in which cremated remains are transformed into gemstone-like memorial objects, and assesses their potential contribution to Vietnam's socio-economic sustainable development goals. Using an interdisciplinary approach spanning demography, specialized-service management, sociology, economics, and sustainable development, the study highlights potential benefits in land-use efficiency, environmental protection, memorial flexibility, and preservation of cultural values associated with filial piety. The findings suggest that this model may contribute particularly to Sustainable Development Goal 6 on clean water and sanitation and Goal 11 on sustainable cities and communities. The study also emphasizes the need for transparent, ethical, and culturally appropriate governance of this emerging service.

Keywords: ash-to-gemstone memorial services, sustainable development, interdisciplinary approach

1. Đặt vấn đề

Tháng 9/2015, chương trình Nghị sự 2030 với 17 mục tiêu phát triển bền vững (SDG) đã được Đại hội đồng Liên hợp quốc thông qua nhằm chấm dứt đói nghèo, bảo vệ hành tinh và đảm bảo sự thịnh vượng cho tất cả mọi người cho tới năm 2030.

Tại Việt Nam, ngày 10/5/2017, Thủ tướng Chính phủ đã ký quyết định số 622/QĐ-TTg ban hành Kế hoạch hành động quốc gia thực hiện Chương trình nghị sự 2030 vì sự phát triển bền vững, trong đó đề ra 17 mục tiêu phát triển bền vững với 115 mục tiêu cụ thể.

Trong quá trình phát triển, Việt Nam cũng như nhiều nước châu Á khác sẽ bước vào giai đoạn biến đổi sâu sắc về cơ cấu dân số, trong đó già hóa dân số là một xu hướng tất yếu. Khi đó tỷ lệ người già (từ 65 tuổi trở lên) sẽ ngày càng tăng và theo đó tỷ lệ tử vong thô (số người mất trên 1.000 dân) cũng sẽ tăng theo tỷ lệ thuận. Theo số liệu của Cục Thống kê cập nhật đến hết năm 2025, tỷ lệ tử vong thô của Việt Nam hiện nay khoảng 6/1.000¹, còn khá thấp so với tỉ lệ khoảng 10/1.000 của Nhật Bản. Với tỷ lệ này, mỗi năm nước ta sẽ có khoảng 600.000 - 700.000 người mất. Như vậy, một phần lớn diện tích đất sẽ cần được sử dụng để an táng người đã mất, trong đó phổ biến vẫn là phương thức địa táng. Phương thức này ảnh hưởng trực tiếp tới môi trường như đất và nguồn nước; đồng thời cũng ảnh hưởng tới quỹ đất dành cho phát triển đô thị và công nghiệp.

Trên thế giới, các dịch vụ tang lễ, an táng, tưởng niệm hiện đại ngày nay đã vượt xa hình thức địa táng truyền thống, bao gồm nhiều lựa chọn đa dạng phù hợp với các giá trị, lối sống và sự đổi mới phù hợp với các xu hướng phát triển bền vững và văn minh.

Một trong số đó là phương thức an táng và tưởng niệm ngọc hóa (kết tinh tro cốt sau khi hỏa táng thành các tinh thể như ngọc). Dịch vụ ngọc hóa tro cốt sử dụng quy trình công nghệ để chuyển hóa một phần tro cốt của người đã khuất thành vật phẩm dạng tinh thể, dạng ngọc, nhằm phục vụ nhu cầu lưu giữ ký ức, tưởng niệm và biểu đạt tình cảm của gia đình, có ưu điểm vượt trội là thân thiện với môi trường, tiết kiệm quỹ đất, không gian tưởng niệm, linh hoạt khi di cư và bố trí, sắp xếp không gian đô thị.

Do vậy, nghiên cứu về dịch vụ ngọc hóa tro cốt và triển vọng đóng góp vào các mục tiêu phát triển bền vững kinh tế - xã hội của Việt Nam theo cách tiếp cận liên ngành là rất cần thiết, không chỉ là kết quả của quá trình phát triển của công nghệ, các ưu tiên về môi trường và bền vững, mà đồng thời phản ánh sự tiến triển của kinh tế - xã hội Việt Nam phù hợp với xu hướng hiện đại hóa, đô thị hóa nhưng vẫn giữ gìn bản sắc văn hóa hiếu nghĩa của dân tộc. Hình thức tưởng niệm mới này cũng góp phần vào mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc.

2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cách tiếp cận

Nghiên cứu sử dụng cách tiếp cận liên ngành, từ nhân khẩu học, quản lý các dịch vụ đặc thù đến xã hội học, kinh tế học và phát triển bền vững. Trong đó đáng lưu ý có:

+ Cách tiếp cận quản trị dịch vụ nhạy cảm, nhấn mạnh yêu cầu minh bạch, chuẩn mực đạo đức, bảo vệ quyền lợi người sử dụng dịch vụ, phòng ngừa mê tín, trục lợi và thương mại hóa nỗi đau.

+ Cách tiếp cận về phát triển bền vững và bao trùm: Cách tiếp cận trong khuôn khổ nghiên cứu này bám sát theo 17 mục tiêu phát triển bền vững với 115 mục tiêu cụ thể quyết định số 622/QĐ-TTg ngày 10/5/2017 của Thủ tướng Chính phủ ban hành Kế hoạch hành động quốc gia thực hiện Chương trình nghị sự 2030 vì sự phát triển bền vững.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng kết hợp các biện pháp nghiên cứu, trong đó có các biện pháp chính sau đây:

- Phương pháp tổng hợp tài liệu thứ cấp, trong đó có các nhóm tài liệu chính sau đây:

+ Nhóm tài liệu về thương mại hóa, thị trường hóa và đạo đức dịch vụ: Ngọc hóa tro cốt là dịch vụ có yếu tố thị trường. Vì vậy, cần tổng quan các nghiên cứu về thương mại hóa nghi lễ, kinh tế tang lễ, đạo đức kinh doanh trong dịch vụ tang lễ, rủi ro trục lợi tâm linh, quảng cáo dịch vụ nhạy cảm, bảo vệ người tiêu dùng trong hoàn cảnh dễ tổn thương. Dịch vụ tang lễ và tưởng niệm ngọc hóa không thể được quản lý giống như các dịch vụ thông thường, bởi đối tượng phục vụ là con người trong trạng thái đau buồn, dễ tổn thương, và sản phẩm dịch vụ liên quan trực tiếp đến niềm tin, ký ức, danh dự gia đình và phẩm giá người đã khuất.

+ Nhóm tài liệu về phát triển bền vững, hài hòa hóa các mục tiêu về kinh tế, bền vững và văn hóa, xã hội.

+ Nhóm tài liệu về nhân khẩu học, xã hội học: Theo đó thống kê, phân tích, đánh giá khách quan về biến động nhân khẩu tại Việt Nam và đặc biệt là các thành phố lớn hiện nay và dự báo trong thời gian tới, xu hướng thay đổi trong nhận thức cộng đồng về các vấn đề liên quan đến các dịch vụ an táng, tưởng niệm.

- Phương pháp phỏng vấn sâu đối với các gia đình có ý định sử dụng dịch vụ, đại diện cơ sở có triển vọng cung cấp dịch vụ, các chuyên gia về xã hội và truyền thông (200 gia đình chủ yếu tập trung tại Hà Nội).

- Phương pháp quan sát thực địa tại một số cơ sở cung cấp dịch vụ tang lễ, cơ sở lưu giữ tro cốt hoặc không gian tưởng niệm có liên quan.

- Phương pháp nghiên cứu trường hợp nhằm phân tích một số mô hình cụ thể về dịch vụ ngọc hóa tro cốt hoặc các dịch vụ tưởng niệm mới tương tự.

- Phương pháp so sánh để đối chiếu ngọc hóa tro cốt và tưởng niệm tro cốt ngọc hóa với các hình thức tang lễ truyền thống, hỏa táng, lưu giữ tro cốt, an táng sinh thái, nghĩa trang công viên hoặc tưởng niệm số; có thể tham khảo kinh nghiệm một số quốc gia đã phát triển dịch vụ tưởng niệm mới.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Triển vọng đóng góp của ngọc hóa tro cốt với các mục tiêu phát triển bền vững tại Việt Nam

Xét ở việc đóng góp của một hình thức dịch vụ mới vào phát triển bền vững kinh tế, xã hội tại Việt Nam thì hình thức tưởng niệm Ngọc hóa về cơ bản đáp ứng được cả 3 yếu tố gồm kinh tế, môi trường và xã hội.

(i) Về yếu tố kinh tế, việc lựa chọn mô hình này là một quyết định có nhiều ưu điểm về phân bổ nguồn lực khan hiếm. Trong kinh tế học đô thị, diện tích dành cho địa táng được tính toán dựa trên chi phí cơ hội. Việc sử dụng đất cho nghĩa trang truyền thống thường có lợi ích kinh tế thấp hơn so với việc chuyển đổi sang đất sản xuất, dịch vụ hoặc công viên công cộng. Do đó, các mô hình an táng tiết kiệm diện tích là sự lựa chọn mang tính tất yếu để tối ưu hóa giá trị sử dụng đất. Hình thức ngọc hóa có thể nói là hình thức tiết kiệm diện tích đất nhất trong số các hình thức tưởng niệm hiện nay. Đồng thời, hình thức này cũng góp phần giảm áp lực về quỹ đất nghĩa trang, bổ sung quỹ đất cho các hoạt động kinh tế, trong đó có quỹ đất cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa phù hợp với xu hướng phát triển bền vững của Việt Nam².

(ii) Về yếu tố xã hội, hình thức tưởng niệm ngọc hóa không chỉ mang ý nghĩa thẩm mỹ, phương thức an táng này còn thể hiện nhiều giá trị nhân văn sâu sắc. Linh ngọc trở thành một biểu tượng vật chất của ký ức và tình cảm, giúp người thân có thể lưu giữ hình ảnh của người đã khuất theo một cách trang trọng, tinh tế và bền vững hơn.

Mục tiêu số 11: Thành phố và cộng đồng bền vững - làm cho các thành phố và khu định cư của con người an toàn, có khả năng chống chịu và bền vững.

Mục tiêu này của Liên hợp quốc cũng đã được Việt Nam chi tiết hóa thành “phát triển đô thị, nông thôn bền vững, có khả năng chống chịu; đảm bảo môi trường sống và làm việc an toàn; phân bổ hợp lý dân cư và lao động theo vùng” với các mục tiêu cụ thể:

Mục tiêu 11.1: “Đến năm 2030, đảm bảo tất cả mọi người dân được tiếp cận với những dịch vụ cơ bản

và dịch vụ nhà ở phù hợp, an toàn, trong khả năng chi trả; xóa bỏ các khu ổ chuột, xây mới, nâng cấp, cải tạo các khu nhà ở không đảm bảo chất lượng...”

Mục tiêu 11.6: Giảm tác động có hại của môi trường tới con người tại các đô thị, tăng cường quản lý chất lượng không khí, chất thải đô thị và các nguồn chất thải khác với 95% chất thải rắn sinh hoạt đô thị được thu gom, xử lý đạt tiêu chuẩn, quy chuẩn theo quy định.

Mục tiêu 11.9: Đến năm 2030, tăng đáng kể số đô thị và khu dân cư áp dụng quy hoạch và chính sách tích hợp hướng tới sự bao trùm, hiệu quả nguồn lực, giảm nhẹ và thích ứng với biến đổi khí hậu, tăng khả năng chống chịu trước các thảm họa.

Trong bối cảnh đô thị hóa nhanh, gia tăng dân số, quỹ đất ngày càng hạn hẹp và yêu cầu bảo vệ môi trường ngày càng cao, địa táng truyền thống bộc lộ những hạn chế nhất định. Việc sử dụng diện tích đất lớn cho nghĩa trang, chi phí xây dựng và duy tu mộ phần cao, nguy cơ ảnh hưởng đến môi trường đất và nguồn nước ngầm là những vấn đề đặt ra cho công tác quản lý và quy hoạch đô thị.

Cùng với sự phát triển của khoa học - công nghệ, một xu hướng mới trong lĩnh vực tang lễ đã hình thành và từng bước được xã hội quan tâm, đó là ngọc hóa - chuyển hóa tro cốt của người đã khuất thành các tinh thể dạng đá quý (linh ngọc). Hình thức này không chỉ là sự phát triển tiếp theo của hỏa táng, mà còn là một giải pháp mang tính nhân văn, bền vững và phù hợp với yêu cầu bảo vệ môi trường trong bối cảnh hiện đại. Từ góc nhìn khoa học và xã hội học, đây có thể xem là một bước phát triển mới trong cách thức lưu giữ và tưởng niệm người đã khuất trong điều kiện không gian sống ngày càng thu hẹp của xã hội đô thị³.

Linh ngọc có thể được an trí trong các tháp, tượng, hộp, bài vị pha lê, lưu ly đã được lựa chọn và thiết kế tinh xảo, an nghỉ trong các ô phúc vị tại các nhà, tháp tưởng niệm sạch sẽ, thanh cao và âm cúng. So với các phương thức khác, ngọc hóa vừa đảm bảo sự tôn nghiêm, vừa tăng tính kết nối giữa những người thân, thuận tiện cho việc thăm viếng, chiêm bái, đồng thời góp phần quan trọng vào bảo vệ môi trường và tài nguyên đất tại các đô thị lớn.

Với mức giá hợp lý, linh ngọc “đảm bảo tất cả mọi người dân được tiếp cận với những dịch vụ cơ bản”, đồng thời giúp “giảm tác động có hại của môi trường tới con người tại các đô thị”.

Sự xuất hiện của linh ngọc có thể tạo tiền đề cho hoạt động quy hoạch không gian tưởng niệm phi truyền thống, theo đó cho phép xây dựng các tháp lưu giữ linh ngọc tại các vị trí quy hoạch đô thị linh hoạt (như công viên, trung tâm văn hóa, cơ sở tôn giáo)⁴

(iii) Về môi trường. Kết quả nghiên cứu cho thấy, hình thức ngọc hóa tro cốt góp phần vào mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc tại Việt Nam, đặc biệt tại mục tiêu số 6 (nước sạch và vệ sinh và mục tiêu số 11 (thành phố và cộng đồng bền vững), cụ thể:

Mục tiêu số 6: Nước sạch và vệ sinh - đảm bảo quyền được có nước sạch và vệ sinh môi trường cho tất cả mọi người

Từ mục tiêu của Liên hợp quốc, mục tiêu số 6 đã được chi tiết hóa tại Việt Nam là đảm bảo đầy đủ và quản lý bền vững tài nguyên nước và hệ thống vệ sinh cho tất cả mọi người với các mục tiêu cụ thể⁵ như sau:

Mục tiêu 6.1: Đến năm 2030, đảm bảo khả năng tiếp cận đầy đủ với nước uống và sinh hoạt an toàn, trong khả năng chi trả cho tất cả mọi người, với 95-100% dân số được cung cấp nước sạch, hợp vệ sinh.

Mục tiêu 6.3: Đến năm 2030, cải thiện chất lượng nước, kiểm soát được các nguồn gây ô nhiễm; chấm dứt việc sử dụng các loại hóa chất độc hại; 100% nước thải nguy hại được xử lý; giảm một nửa tỷ lệ nước thải chưa qua xử lý; tăng cường tái sử dụng nước an toàn.

Mục tiêu 6.5: Đến năm 2030, thực hiện quản lý tổng hợp tài nguyên nước theo lưu vực sông, bao gồm cả nguồn nước xuyên biên giới thông qua hợp tác quốc tế, đạt 100% tỷ lệ lưu vực sông lớn, quan trọng có hệ thống quan trắc, giám sát tự động, trực tuyến.

Xét trên phương diện môi trường và quy hoạch đô thị, ngọc hóa di cốt thể hiện rõ tính ưu việt. Trong khi quỹ đất dành cho nghĩa trang ngày càng hạn hẹp, đặc biệt tại các đô thị lớn, thì việc chuyển đổi tro cốt thành dạng tinh thể nhỏ gọn giúp giảm đáng kể nhu cầu không gian lưu giữ. Đồng thời, phương thức này không gây ô nhiễm đất và nguồn nước, phù hợp với xu hướng phát triển bền vững và bảo vệ môi trường. Đây chính là yếu tố quan trọng khiến nhiều quốc gia phát triển đã bắt đầu nghiên cứu và ứng dụng công nghệ này như một giải pháp cho tương lai⁶.

Địa táng (mai táng truyền thống) gây ra những ảnh hưởng tiêu cực đến môi trường, bao gồm ô nhiễm nguồn nước ngầm, đất và không khí. Các chất hữu cơ, kim loại nặng từ quá trình phân hủy thi thể và vật liệu quan tài (hóa chất ướp xác) có thể ngấm vào đất, gây hại cho hệ sinh thái và sức khỏe con người. Các ảnh hưởng chính như: ô nhiễm môi trường đất và nước ngầm; ô nhiễm không khí; suy giảm tài nguyên đất và hóa chất độc hại... Ngọc hóa tro cốt ra đời là phương pháp thân thiện môi trường, tiết kiệm diện tích đất, đây chính là xu hướng của tương lai. So với các phương thức an táng khác, ngọc hóa vừa bảo đảm tôn nghiêm, vừa tăng tính kết nối giữa người thân, thuận tiện thăm viếng, đồng thời góp phần bảo vệ môi trường và tài nguyên đất⁷.

3.2. Định hướng nghiên cứu triển vọng của hình thức tưởng niệm ngọc hóa tại Việt Nam trong bối cảnh đất nước thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc

Về cơ bản có thể thấy hình thức tưởng niệm ngọc hóa phù hợp các 17 mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc và định hướng phát triển kinh tế - xã hội theo hướng bền vững tại Việt Nam. Tuy hình thức này đã xuất hiện ở nhiều nước trên thế giới như Nhật Bản, Hàn Quốc, Trung Quốc, Thụy Sĩ, Mỹ nhưng vẫn còn khá mới mẻ tại Việt Nam. Vì vậy, cần tiếp tục đầu tư nghiên cứu sâu, đánh giá một cách khoa học hiệu quả môi trường và sử dụng tài nguyên của công nghệ Ngọc hóa trên cơ sở điều tra, khảo sát tại các khu vực điển hình; phân tích, đối sánh với các hình thức an táng hiện nay nhằm xây dựng bộ tiêu chí đánh giá môi trường và hệ thống luận cứ khoa học phục vụ quản lý nhà nước, xây dựng chính sách và phát triển mô hình an táng xanh phù hợp với điều kiện Việt Nam.

Từ mục tiêu tổng quát trên, có 4 nội dung nghiên cứu cần sâu như sau:

Nội dung thứ nhất: Nghiên cứu cơ sở khoa học, cơ sở thực tiễn và xây dựng khung phương pháp đánh giá hiệu quả môi trường của các hình thức an táng. Nội dung này tập trung vào tiến hành thu thập, tổng hợp và phân tích có hệ thống các công trình nghiên cứu, báo cáo khoa học, tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật, tài liệu chuyên ngành và các kết quả nghiên cứu trong nước và quốc tế. Tiếp đó là rà soát kinh nghiệm và thông lệ quốc tế để lựa chọn tiêu chuẩn và phương pháp đánh giá tiên tiến làm cơ sở xây dựng khung phương pháp nghiên cứu phù hợp với điều kiện Việt Nam.

Nội dung thứ hai: Nghiên cứu đánh giá tác động của các hình thức an táng đến tài nguyên đất và môi trường tại các khu vực nghiên cứu điển hình, trong đó có xây dựng cơ sở dữ liệu và bản đồ chuyên đề.

Nội dung thứ ba: Nghiên cứu đối sánh và đánh giá hiệu quả môi trường của công nghệ Ngọc hóa. Mục tiêu là đánh giá định lượng hiệu quả môi trường của công nghệ Ngọc hóa trên cơ sở đối sánh với các hình thức an táng hiện hành, làm cơ sở khoa học cho việc xây dựng Bộ tiêu chí đánh giá hiệu quả môi trường.

Nội dung thứ tư: Nghiên cứu xây dựng bộ tiêu chí đánh giá hiệu quả môi trường và sử dụng tài nguyên của các hình thức an táng, đề xuất luận cứ khoa học phục vụ công tác quản lý.

4. Kết luận

Dịch vụ ngọc hóa tro cốt ở Việt Nam còn tương đối mới, nhận thức xã hội chưa thống nhất, khung pháp lý và tiêu chuẩn quản lý còn thiếu rõ ràng, truyền thông dễ rơi vào 2 xu hướng cực đoan: hoặc thần bí hóa, tâm linh hóa quá mức; hoặc thương mại hóa, giản lược thành một sản phẩm dịch vụ thông thường. Vì vậy, nghiên cứu triển vọng của hình thức tưởng niệm ngọc hóa tro cốt trong mối liên hệ với

các mục tiêu phát triển bền vững kinh tế - xã hội tại Việt Nam có ý nghĩa cả về lý luận và thực tiễn, nhằm đề xuất các giải pháp quản lý phù hợp để định hướng hình thức này phát triển nhân văn, minh bạch, phù hợp với phong tục, pháp luật và nhu cầu chính đáng của người dân cũng như các mục tiêu phát triển bền vững của đất nước ■

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN:

¹Thông cáo báo chí về tình hình dân số, lao động, việc làm quý IV và năm 2025 – General Statistics Office of Vietnam

²Bùi Hoài Sơn. (2026). Từ truyền thống hiếu nghĩa của người Việt đến nhu cầu đổi mới phương thức an táng trong xã hội hiện đại. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa- xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.29-42). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

³Vũ Văn Phúc. (2026). Ngọc hóa- xu hướng tất yếu, bền vững, văn minh. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa- xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.06-14). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

⁴Nguyễn Xuân Khoát. (2026). Chuyển dịch mô hình an táng trong bối cảnh đô thị hóa của Việt Nam hiện nay. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa- xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.174-189). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

⁵Quyết định số 681/QĐ- TTg ngày 04/06/2019 ban hành Lộ trình thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững Việt Nam đến năm 2030

⁶An táng tại Việt Nam- dòng chảy lịch sử và xu hướng thời đại. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa- xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.15-25). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

⁷Phạm Thị Xuân, (2026). Ngọc hóa dưới góc nhìn môi trường và các vấn đề cần lưu ý. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa- xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.107-114). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Chính phủ. (2020). Nghị quyết số 136/NQ-CP ngày 25/09/2020 về Phát triển bền vững

Chính phủ. (2019). Quyết định số 681/Q Đ- TTg ngày 04/06/2019 của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành Lộ trình thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững Việt Nam đến năm 2030.

Chính phủ. (2017). Quyết định số 622/QĐ-TTg ngày 10/05/2017 của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành Kế hoạch hành động quốc gia thực hiện chương trình nghị sự 2030 vì sự phát triển bền vững

Liên Hợp quốc Việt Nam .(2017). 17 Mục tiêu Phát triển Bền vững - Agenda 2030. <https://vietnam.un.org/vi/sdgs>

Đình Ngọc Dương. (2025). Linh Ngọc. Nhà xuất bản Hồng Đức

Vũ Minh Giang. (2026). An táng tại Việt Nam - dòng chảy lịch sử và xu hướng thời đại. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa - xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.15-25). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

Phạm Thị Xuân, (2026). Ngọc hóa dưới góc nhìn môi trường và các vấn đề cần lưu ý. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa - xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.107-114). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

Vũ Văn Phúc. (2026). Ngọc hóa - xu hướng tất yếu, bền vững, văn minh. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa - xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.06-14). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

Nguyễn Xuân Khoát. (2026). Chuyển dịch mô hình an táng trong bối cảnh đô thị hóa của Việt Nam hiện nay. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa - xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.174-189). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.

Bùi Hoài Sơn. (2026). Từ truyền thống hiếu nghĩa của người Việt đến nhu cầu đổi mới phương thức an táng trong xã hội hiện đại. Trong Kỷ yếu Hội thảo khoa học: Ngọc hóa - xu hướng an táng văn minh và triển vọng tại Việt Nam (tr.29-42). Viện Kinh tế và Pháp luật quốc tế tổ chức.